

Kaip pasirinkti žodžius?

Kokius žodžius vartojame rašydami tekstus, daro reikšmingos įtakos tam, ar tekstą yra lengva suprasti. Šioje dalyje pateikiame patarimų, kaip pasirinkti žodžius, kad tekstas būtų lengvai suprantamas, į kokius dalykus reikia atkreipti dėmesį. Šiuos patarimus trumpai komentuojame ir iliustruojame pavyzdžiais. Visuose pavyzdžiuose kairėje matysite tekstą, kuris nėra tinkamai pritaikytas lengvai suprantama kalba, o dešinėje – tinkamesnį variantą. Turėkite omenyje, kad mūsų siūlomas variantas ne visada yra vienintelis būdas, kaip galima palengvinti kairėje pateikiamą teksto atkarpą. Kiekvienas specialistas, rengiantis tekstus lengvai suprantama kalba, atsižvelgdamas į būsimus teksto skaitytojus, gali pasirinkti ir kitokią, lengvai suprantamos kalbos principus atitinkančią, raišką.

- **Vartokite dažnus žodžius.**

Vieni žodžiai kalboje yra vartojami dažniau, kiti – rečiau. Kasdien vartojame gana nedidelį skaičių dažnų žodžių, nors mokame ir tam tikruose kontekstuose galime vartoti labai daug skirtingų žodžių. Tie dažni žodžiai, iš dalies būtent dėl savo dažnumo, yra lengviausiai bei greičiausiai atpažįstami ir suprantami visiems kalbos vartotojams. Dažni žodžiai yra, tarkime, *diena*, *knyga*, *žinios*, labai reti žodžiai būtų *aitrus*, *abscisė*, *psichostimulatorius*.

Šie pavyzdžiai labai akivaizdūs, tačiau kartais pajauti kokie žodžiai kalboje dažnesni už kitus gali būti sunkiau. Yra laikoma, kad didžiąją dalį mūsų kasdieninio žodyno sudaro maždaug 3 000 dažniausių žodžių. Kad nereikėtų patiems tikrinti tekstynuose, atrinkome ir sudarėme 3 000 dažniausiai lietuvių kalboje žodžių sąrašą, paremtą tekstynų duomenimis. Šį sąrašą rasite projekto *PERLSI* interneto [svetainėje](#).

Nors tekstynai yra objektyvus ir patikimas būdas dažniausiems žodžiams atrinkti, sąrašas, kurį gauname iš tekstyno, labai priklauso nuo to, kokie tekstai įtraukti į konkretų tekstyną. Kadangi tekstynai retai įtraukia, tarkim, būtinės šnekamosios kalbos pavydžių, juose net labai įprasti žodžiai gali nesikartoti dažnai. Tokiais atvejais reikėtų remtis sveiko proto kriterijumi – kiek tikėtina, kad jūsų skaitytojai tą žodį moka? Tai paaiškėti gali ir išbandžius tekstą su tikslinės grupės atstovais. Be to, pagelbėti gali pagal kalbos lygių aprašus parengti žodžių sąrašai, kuriuose yra daugiau buitijoje vartojamų žodžių. Tokius sąrašus taip pat rasite projekto *PERLSI* interneto [svetainėje](#).

Taip pat gali būti, kad jums neišvengiamai reikės tam tikrų žodžių, kurių dažnumo sąrašė nėra, nes pats rašomas tekstas yra apie gana sudėtingus dalykus, tarkime, kokius nors konkrečius vaistus, politiką, naują įstatymą. Tyrimai rodo, kad norint lengvai suprasti tekstą, reikia suprasti maždaug 98 % jo žodžių. Taigi jeigu jūsų tekste yra 100 žodžių, du iš jų galėtų būti sudėtingesni ar reti. Taip pat sudėtingesnius žodžius visada galite paaikškinti, vartodami paprastesnius ar iliustruodami paveikslėliais.

	
Pateikite dokumentus apie savo pajamas .	Pateikite dokumentus apie savo pajamas . Pajamos yra visi pinigai, kuriuos gauna žmogus.

Į dažnumą tikrai verta atsižvelgti tada, kai renkatės iš dviejų sinonimiškų žodžių. Jeigu du žodžiai reiškia tą patį, vertėtų rinktis dažnesnį.

	
Pernai sparčiai augo atlyginimai.	Pernai greitai augo atlyginimai.
Du broliai buvo gudrūs .	Du broliai buvo protingi .
Žinome, jog reikia valgyti sveiką maistą.	Žinome, kad reikia valgyti sveiką maistą.

Esame parengę ir abėcėlinį sinonimų sąrašą, paremtą žodžių dažnumu. Šis sinonimų sąrašas jums gali padėti lengviau pasirinkti dažnesnį žodžio sinonimą. Šį sąrašą taip pat rasite projekto PERLSI interneto [svetainėje](#).

- **Vartokite trumpus žodžius.**

Ilgus žodžius suprasti yra sunkiau ir juos perskaityti užtrunka ilgiau. Todėl, jeigu tai yra įmanoma, rašant lengvai suprantama kalba, vertėtų rinktis trumpesnius žodžius. Šiuo atveju nebūtinai turėsite pasirinkimą, nes mums pirmiausia reikia perteikti kokią nors reikšmę, o žodis yra tokio ilgio, kokio yra. Tačiau renkantis iš dviejų sinonimų, vertėtų

rinktis trumpesni, ypač jeigu trumpesnis žodis yra pakankamai dažnas kalboje (beje, trumpi žodžiai dažniausiai savaime yra dažnesni).

	
Apgailestauju, kad taip atsitiko.	Gaila, kad taip atsitiko.
Įmonė organizuoja šventę.	Įmonė rengia šventę.

Yra ilgų žodžių, kurie neturi trumpesnio sinonimo, bet juos galime pakeisti kelių trumpesnių žodžių junginiu, perteikiančiu tą pačią reikšmę. Skaitytojui perskaityti du ar tris trumpus žodžius bus lengviau negu vieną ilgą.

	
Mokomės bendradarbiauti .	Mokomės dirbti kartu .
Reikia stiprinti tarpvalybinius santykius.	Reikia stiprinti santykius tarp valstybių .

Kartais dviejų žodžių junginį galima pakeisti vienu neilgu žodžiu. Trumpesni sakinių perskaityti taip pat yra lengviau.

	
Praeitais metais augo atlyginimai.	Pernai augo atlyginimai.
Lietuva priėmė sprendimą išsiųsti du Baltarusijos Respublikos ambasados darbuotojus	Lietuva nusprendė išsiųsti du Baltarusijos ambasados darbuotojus.

- **Retus tarptautinius žodžius keiskite lietuviškais.**

Yra daug dažnų tarptautinių žodžių, kurie yra prigiję mūsų kalboje (pavyzdžiui, *kompiuteris, biuras, studentas*). Juos vartoti rašant lengvai suprantama kalba tikrai galima. Tačiau retesni tarptautiniai žodžiai gali apsunkinti teksto supratimą. Sudėtingesnius

tarptautinius žodžius galima keisti lietuviškais atitikmenimis arba juos paaiškinti keliais žodžiais. Taip elgtis derėtų net tada, kai tarptautinis žodis yra tikslesnis terminas.

	
Jį deportuos į Lietuvą.	Jį išsiųs į Lietuvą.
Ši įstaiga išduoda licencijas .	Ši įstaiga išduoda leidimus .

Mūsų parengtame tarptautinių žodžių sinonimų sąrašė rasite daugiau pavyzdžių, kaip retesnius tarptautinius žodžius pakeisti dažnesniais lietuviškais žodžiais. Šis sąrašas, kaip ir kiti, prieinamas projekto PERLSI interneto [svetainėje](#).

- **Atsisakykite nereikšmingų pavadinimų ar vardų.**

Nežinomi tikriniai daiktavardžiai (vardai ar pavadinimai) apsunkina teksto supratimą. Žinoma, nereikėtų aklaivengti vardų ar pavadinimų, tačiau vertėtų įvertinti, ar jie tikrai reikalingi, jei pateikiami tik kaip kontekstas ar papildomos detalės.

	
Su Lenkija ir Ukraina tvirtiname partnerystę per vadinamąjį Liublino trikampį .	Stipriname santykius su Lenkija ir Ukraina.

- **Vartokite nesutrumpintus žodžius, o ne jų santrumpas.**

Rašydami lengvai suprantama kalba netrumpinkite žodžių. Užuoat vartoję tokias santrumpas kaip *Eur*, *val.*, *mėn.*, *kg*, *m*, *km*, tiesiog rašykite visus žodžius (*eurai*, *valandos*...). Vis dėlto, jeigu sutrumpinimas yra labai plačiai vartojamas ir žinomas net geriau negu visas pavadinimas, pavyzdžiui, SODRA, NATO ar JAV, juos galite vartoti.

	
Kompiuteris kainuoja 800 Eur .	Kompiuteris kainuoja 800 eurų .

• **Vartokite tiesioginės reikšmės žodžius ar posakius.**

Perkeltinę reikšmę (pavyzdžiui, metaforas, ironiją, sarkazmą) suprasti yra sudėtingiau nei tiesioginę reikšmę turinčius pasakymus. Mes visi mokydamesi gimtosios kalbos perkeltinę reikšmę pradedame suprasti gana vėlai. Žmonėms, kurie turi intelekto sutrikimų, taip pat gali kilti sunkumų skaitant perkeltines reikšmes.

Gali atrodyti, kad perkeltinė reikšmė būdinga tik meniniams tekstams, tačiau atidžiai pasižiūrėję į kasdieninę kalbą, rastume nemažai perkeltinę reikšmę turinčių pasakymų. Vertėtų rinktis juos perfrazuoti paprasčiau.

	
Lietuvos visuomenė sparčiai sensta .	Lietuvoje daugėja senų žmonių .
Mūsų susitikimas artėja prie pabaigos .	Mūsų susitikimas greitai baigsis .
Direktorius tikisi, kad pajudės nauji darbai .	Direktorius tikisi, kad prsidės nauji darbai .

• **Abstrakčias sąvokas keiskite konkrečiomis.**

Konkretūs žodžiai daug lengviau suvokiami negu abstraktai. Konkretūs daiktavardžiai yra žodžiai, kurie reiškia daiktus, tarkime, *knyga*, *stalas* ar *laikrodis*. Juos lengva įsivaizduoti. Abstraktūs žodžiai susiję su sąvokomis, pavyzdžiui, *laisvė* ar *tapatybė*. Rašant sudėtingesnėmis temomis ne visada bus lengva išvengti abstrakčių žodžių, tačiau jeigu abstraktūs žodžiai teksto supratimui nėra būtini, sakinių reikšmę reikėtų, kiek įmanoma, sukonkretinti.

Pavyzdžiui, tekstuose dažnai vartojami abstraktūs terminai, įvardijantis tam tikras daiktų ar dalykų grupes. Tokiais atvejais rekomenduotina pavartoti vieną ar kelis žodžius, įvardijančius konkrečius tos grupės atstovus.

	
Viešajame transporte dėvėkite kaukes.	Dėvėkite kaukes: <ul style="list-style-type: none"> • autobuse, • troleibuse, • traukinyje.

- **Sudėtingesnius žodžius paaiškinkite per pavyzdžius.**

Kai kurie žodžiai yra reti ir sudėtingi, bet kalboje negali būti pakeisti paprastesniais dažniais žodžiais, nes sinonimų paprasčiausiai nėra. Taip pat yra žodžių, kurie yra abstraktesni, tačiau neretai kontekstas net ir lengvai suprantamame tekste iš mūsų reikalauja tuos žodžius vartoti. Tokiais atvejais nebūtinai turime atsisakyti tų žodžių, bet juos galime paaiškinti pasitelkdami kasdieninio gyvenimo pavyzdžius.

	
Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją .	Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją . Pavyzdžiui , jie gali mokytis būti virėjais, kirpėjais arba statybininkais.

- **Veiksmažodinius daiktavardžius keiskite veiksmažodžiais.**

Lietuvių kalboje nėra būdinga dažnai vartoti veiksmažodinius daiktavardžius (pavyzdžiui, *kalbėjimas*, *rašymas*), jeigu galime tą patį pasakyti vartodami veiksmažodžius (*kalbėti*, *rašyti*). Veiksmažodiniai daiktavardžiai dažniau vartojami administracinėje kalboje, bet tai nėra raiškos būdas, kurį lengviausia suprasti. Ten, kur įmanoma, veiksmažodinius daiktavardžius keiskite konstrukcijomis su veiksmažodžiais.

	
Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas .	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia .
Dabar itin svarbus atgrasymas ir gynyba .	Dabar svarbu ginti savo šalį.

- **Didelius skaičius ir procentines išraiškas keiskite žodžiais.**

Didelius skaičius (pavyzdžiui, 13 546) ar procentines išraiškas (64,2 %) yra sunku suprasti. Todėl rašant lengvai suprantama kalba geriau šiuos skaičius keisti žodžiais *keletas, daug, pusė* ir panašiai.

	
Pernai Lietuvoje lankėsi 1 489 mln. užsienio svečių.	Pernai Lietuvoje lankėsi daug žmonių iš užsienio.